

SRĐAN PERIĆ, nosilac liste Preokret za sigurnu Crnu Goru

CGO: Kakva je generalna pozicija vašeg pokreta o pitanjima rodne ravnopravnosti, političke participacije i političkog osnaživanja žena? Na koji se način takav stav manifestuje u pokretu?

SRĐAN PERIĆ: Mi nismo politička partija, nego grupa građana. Moguće je da ćemo, u jednom trenutku, ići ka formalizaciji strukture, jer je želja da se otvorimo više, između ostalog i zbog ovog segmenta, a ako preuranjeno napravite strukturu njene modifikacije kasnije idu mnogo teže. Želja nam je da imamo što širi zahvat da bi taj kvalitet bio veći. Što se tiče pozicije žena, ili kako ih zakon prepoznaje - manje zastupljenog pola, postoji prohodnost koja se odnosi na zakonski dio kvote, ali to nije suštinsko rješenje, već samo instrument koji treba da nas prvo sve opomene koliko smo otišli daleko kad to zakonom treba regulisati. Poziciju žena u Preokretu oslikava činjenica da je na listi u tri ključne osobe jedna žena i otprilike je to negdje tendencija koja se dalje prenosi, s tim što smo mi neformalna struktura, tako da su to više koordinatorske nego formalno izvršne uloge. U medijskim izjavama i objavama ispred Preokreta smo išli ka tome da taj omjer bude 40:60, sa željom da u budućnosti bude sasvim uravnotežen. Dodajem da smo mlad pokret i da na tom polju tek predstoji rad. Potrebno je, bez obzira na rodnu pripadnost, da ljudi steknu medijske rutine. Postoji još jedan faktor koji dodatno otežava situaciju - zatvorenost medija za građanske subjekte koji nisu, na neki način, etablirani. To dodatno obeshrabruje sve, a posebno one koje su već obeshrabrene u političkom životu, i velika je tu odgovornost medija. Naravno, oni će na deklarativnoj ravni reći sve što je afirmativno kada postoji pozitivna diskriminacija, ali u konkretnoj situaciji kada treba da se omogući toj osobi da ona kaže nešto, tada kreću da se povlače principi i u prvi plan izlaze interesi političkih mega-struktura, a gdje u prvi plan izlaze muškarci. Rezultat je, dakle, duplo obeshrabrivanje. Nema tu odustajanja, ali postoji dodatno opterećenje - i na kulturološkom, ekonomskom, političkom i sociološkom planu. Uz sve to, kada nosite teret na svakom polju i neko vas, osim politički još i u medijskom smislu opteretiti, tad imate obeshrabrenje koje je zabrinjavajuće snažno.

CGO: Dakle, smatrate da vam generalno kao pokretu nedostaje prostora u medijima, pogotovo kada su u pitanju istupi žena?

SRĐAN PERIĆ: Tako je. Mi smo, recimo, imali situaciju kada smo bili voljni da polemišemo o određenim stavkama, i konkretno kada su dvije žene željele da istupe s tim u vezi, ali one nisu mogle da dođu do prostora. Pritom, uvjeren sam da to nije bilo zbog toga što su žene, nego što dolaze iz građanskog subjekta koji nema nikog iza sebe, ali one, ponavljam, dobijaju obeshrabrenje. To je ta loša poruka koja se mora mijenjati na više ravni.

CGO: Kako ocjenjujete nisku zastupljenost žena u političkom životu i na mjestima odlučivanja?

SRĐAN PERIĆ: Porazno, ali to nije od juče. Čini se da je tu najveći iskorak urađen za vrijeme poslije Drugog svjetskog rata. I umjesto da smo 90ih nastavili taj trend i došli do društva koje bi ostavilo pun izraz ravnopravnosti, mi smo došli do toga da doživljavamo svojevrsnu regresiju. Žene za iste poslove nemaju istu platu i imaju težu prohodnost u značajnoj većini bilo kakvih hijerarhija. Otklanjaju se sada stereotipi šta je uloga žene, šta je uloga muškarca, šta žena smije a šta ne smije, ali te stvari još uvijek slušamo 2023. godine. Posebno je to izraženo kada su žene sasvim samosvjesne, i kada su u nekoj sferi javnog prostora i kada se osvrću na najdublje društvene probleme, da prolaze kroz najgore i najprizemnije izlive primitivizma u kojima se gotovo uvijek provlači mizogini momenat. Najprljavije kampanje u Crnoj Gori su sprovedene upravo nad ženama i to je za svaku brigu. Mi nismo uspjeli da u sudskim procesima one koji su inspiratori tih kampanja sankcionišemo adekvatno. Bilo je određenih presuda za uvredu časti i ugleda, ali to ne popravljaju načinjenu štetu. To jeste nešto što daje etičku satisfakciju, ali ukupno nije ni izbliza primjereno nadomještanje.

CGO: I na samom početku ove kampanje za parlamentarne izbore, bili smo svjedoci jedne izrazito negativne kampanje prema nekoliko prepoznatljivih ženskih lica sa političke scene Crne Gore od strane jednog medijskog portala. Kako to ocjenjujete?

SRĐAN PERIĆ: Ne mogu da obuhvatim sve mesijske objave, ali nešto što je došlo do mene, apsolutno je neprihvatljivo, u smislu da vi u suštini pravite od žena u politici objekte za svaku vrstu učitavanja od mizoginih konotacija do, na ljudskoj ravni, degradiranja ličnosti. To, nerijetko, ima značenja koja su vezana i za rodnu pripadnost.

Dešava se u političkoj borbi da imam ženu sa sagovornika sa kojom nisam saglasan, ali ta polemika se svodi na rang argumenata. Ali, onog trenutka kada vi, bili toga svjesni ili ne, a ne znam šta je gore, koristite rodnu pripadnost da biste pokazali neku svoju umišljenu superiornost, tada imamo ogroman problem koji samo produbljuje izrazito negativne stereotipe.

CGO: Da li su ova pitanja u nekom momentu bila prisutna u vašoj kampanji za parlamentarne izbore?

SRĐAN PERIĆ: Nekoliko puta su članice Preokreta u javnim debatama ukazivale na ovo pitanje, kao i na društvenim mrežama, jer imamo problem sa prohodnošću ka medijima. O tome smo razgovarali, o tome smo diskutovali na mini tribinama sa građankama i građanima i onamo gdje smo imali prostor.

Na lokalnim izborima gotovo da se nijesmo bavili nijednom temom osim onim komunalnim, uz nekoliko reagovanja koja su se odnosila na narušavanje ljudskih prava.

Uz to, ističem i da smo javno iznosili uglavnom samo bazične principe, jer smo se suočili sa tim da ljudi iz drugih političkih subjekata gotovo da preprišu ono što objavimo. To jeste određeno priznanje, ali nas politički usporava i primorava da postepeno obrazložimo ideje. Ponavljam, nije sporno da neko preuzme ideju, ali ako je kompromituje iskrvijenim tumačenjem, tada inicijalno dobru zamisao može obesmisлити. Zato strpljivo treba objašnjavati šta su osnovne ideje, a za to treba postepenost.

CGO: Da li je vaš pokret svjestan prepreka sa kojima se suočavaju žene koje bi htjele da budu ili su već dio javnog života?

SRĐAN PERIĆ: Vjerujem da jeste. U prvih dvadeset na listi, četiri žene su odustale neposredno prije predaje liste cijeneći da je to za njih bilo previše. Jedna od njih (preduzetnica) je rekla - „*ja i ovako imam problema, ne treba mi još*“. Koliko god mi razgovarali, one ostaju tu, daju doprinos, ali to vam je signal šta znači obeshrabrivanje, ali i koliko je teško kad se nosite sa nekim operativnim situacijama koje su zahtjevne za subjekat koji se tek gradi. Uopšte, na političkoj sceni, postoji dominantna muška struktura koja ženama određuje limite. Ako žena nastupa u subjektu gdje će imati veću autonomiju, gdje će biti snažnija, ona ima težu prohodnost, ali ako pođe u mega-strukturu, po pravilu, biće stavljena na jedno mjesto da „popuni kvotu“, „stavljena u izlog“, a suština se ne mijenja. Ta fasadna politika ostaje, to je kontinuiran problem, i tu ne pravimo iskorake - ostali smo svi zakovani za taj procenat od 30% žena, svaka četvrta na listi žena. Mislim da bi primicanje na recimo 45:55% bilo dobro. Ili, da se kaže da redosljed na listi mora biti naizmjeničan. Predrasuda je da je politika „muški posao“, mada su muškarci za nju više zainteresovani.

CGO: Kakav je ambijent za političku participaciju žena u Preokretu i da li im se daje dovoljno prostora unutar pokreta?

SRĐAN PERIĆ: Mislim da sam tu subjektivan. Čini mi se da ne pravimo nikakvu razliku, ali to je moj subjektivni osjećaj. Trebalo bi pitati neku od koleginica, ali generalno, u neformalnoj komunikaciji, u osmišljavanju programa, tu stvari idu mnogo lakše. Kada dođete do javnog dijela, kada uđete u javni prostor, tu se vidi veći otpor od te vrste izloženosti. To je stvar koja nije vezana isključivo za rodnu ravnopravnost, nerijetko je to stvar medijskog treninga i rutine za koju treba vremena.

CGO: Šta ste Vi lično, unutar partije i kao nosilac liste, učinili da motivišete ili inspirišete žene da uđu u izbornu trku i da se aktiviraju u okviru pokreta?

SRĐAN PERIĆ: Jedino sredstvo koje mogu da imam je razgovor i uvjerenje. To radim u mjeri u kojoj znam, mogu i umijem. Nemam druge instrumente niti želim da ih imam. Može više, može bolje - nemam nikakvu dilemu tu, treba da se ulaže više napora. S druge strane, često se osjetim kao neko ko je otvorio previše frontova, jer ipak treba voditi računa šta sve na kojem frontu možete postići. Ali, ponavljam, može više, može bolje, svjestan sam da se mora ulagati više napora u tom pravcu.

CGO: Svjedoci smo da su žene u većini slučajeva, na svih 15 lista za parlamentarne izbore, zastupljene u gotovo najmanjoj mogućoj mjeri koju zakon nalaže, odnosno 30%. Koji je razlog za to?

SRĐAN PERIĆ: Možda bi bilo dobro da, ako jedino to ima efekta, povećamo kvote. Naravno, bilo bi ljepše da sami guramo to. Ima još jedna stvar, da budem potpuno otvoren, smatram da je i odgovornost žena da se više uključe. Vjerujem da ima dosta samosvjesnih žena koje nijesu voljne za participaciju u politiku. Ima toga i sa muškarcima, ali ovdje je taj problem upadljiviji i izraženiji. Dakle, moć jeste apsolutno skoncentrisana u muškim rukama, ali i na ženama je da je traže nazad.

CGO: Osim tog obeshrabrivanja, da li mislite da postoji u partijama određeno nerazumijevanje ili svjesna namjera da se žene diskredituju? Podsjećam da su opštinske izborne komisije ranije otvoreno i nezakonito proglašavale liste sa nedovoljnim brojem žena, što je uvijek prolazilo nesankcionisano.

SRĐAN PERIĆ: Može biti i jedno i drugo. Ljudi nijesu svjesni koliko se partije i njihova rukovodstva ponašaju samovoljno, jer je moć u njihovim rukama. Dosta je površnosti zato što partije razmišljaju ko im daje više sigurnih glasova. Kako prošla, tako i sadašnja vlast. Izgleda da muškarci mogu više sigurnih glasova da donesu i onda su oni prodorniji. Tako da je borba za ista prava borba koja teče, a svaka borba vas košta vremena i resursa bilo koje vrste - od živaca do novca. Ta je borba vrijedna, ali ona mora obuhvatiti i bespoštednu kritiku svega i svakog ko usporava suštinski emancipatorske procese. Stereotip je da glasači više vjeruju muškarcima. Prisustvovao sam tome, kad se obilazi teren, gdje ljudi hoće da čuju medijski prepoznatu ženu.

CGO: Stavimo po strani glasače i njihov odnos prema ovom pitanju, ali svjesni smo činjenice da su na crnogorskoj političkoj sceni sektori poput bezbjednosti, odbrane i sl. tzv. „muški“ sektori. Da li tu partije imaju svjesnu namjeru da se isključivo muškarci postave na takve pozicije moći a žene diskredituju?

SRĐAN PERIĆ: Kažu da u životu imate prijatelja, neprijatelja i partijske drugove. U partijama su, nažalost, ljudi od velike ambicije. U svakom slučaju ako imaju nešto što mogu da iskoriste kao prednost u politici ljudi to vrlo često koriste - ako imate rodni stereotip „na svojoj strani“ i on će biti upotrijebljen. Zato i možete čuti kuloarske priči: „dobra je ona ali...“ i potom se daje neki od rodni stereotipa.

CGO: Zašto na vašoj listi nije bilo više žena?

SRĐAN PERIĆ: Kritika stoji, priznajem i prihvatam, radićemo na tome. Dio razloga sam već iznio.

CGO: Koji su, prema Vašem mišljenju, mehanizmi za uključivanje žena u politiku?

SRĐAN PERIĆ: Prije svega - zakonski, za koji lično mislim da ne bi bilo loše da se doradi. S druge strane, upornost. Bilo bi dobro da i muškarci pokažu veću odgovornost za to, ali žene treba da traže više da bi dobile više. Kao svaka grupa sa manje prava dobijate više kad tražite više. Evo jedan zanimljiv primjer – kad su se ljudi bunili protiv izgradnje malih hidroelektrana, tamo gdje bi lokalci bili potpuno uz vas, vi ste mogli puno da uradite, onamo gdje nisu vi ste bili vrlo limitirani. Dakle, kada su u borbu uključeni oni kojih se to tiče – lakše je.

CGO: Kako da podstaknemo same muškarce u partijama da se više angažuju u tom dijelu i osnažuju svoje kolegice?

SRĐAN PERIĆ: Često postoji proces podizanja svijesti, ali se ja bojim da to nema velikog efekta. To je jedan jako dug proces koji treba da ima jako puno uzajamnih koraka, treba da postoji jasna strategija koja obuhvata zakonska rješenja, neka vrsta akcionog plana koja treba da pokaže da se tu pomjeramo u željenom pravcu. Stalno treba podsjećati pa je cilj. Ne može tu da se postigne jako puno u kratkom roku, ali u kontinuitetu kroz nekoliko godina, mislim da ipak tu može da dođe do značajnog progresa. Potreban nam je taj preokret.